

İnsan ve İnsan Terbiyesi Üzerine

Tabiat kelimesi normal olan “huy, karakter” anlamlarına da gelir. İnsan dediğimiz varlık esasen çok değerli ve önemli olduğu kadar, en aşağı derecelere de kendini düşürebilir. Tîn Suresinde bu konuda şöyle ifade edilir: “İncire, Zeytine, Sina Dağı’na ve şu Emin Beldeye yemin ederim ki, biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.”¹ Bu ve buna benzer birçok ayette bahis üzerine ifadeler bulunur. İnsan fitraten doğumunda bir melek temizliğinde dünyaya gelir ve dünya hayatında zaman geçtikçe her şey değişebilir. Birşeyi dağıtmak, parçalamak kolay ama onarmak ve birleştirmenin zor olduğu gibi. İnsan hayatı da bu durum üzerine ilerler fakat zor olan güzel olur. Önemli olan temiz yaratılışımızı aynı tabiat ve fitratta sürdürebilmektir.

Doğuşunda melek saflığı bulunan insanda imtihan gereği kötü hissiyatlar da bulunur. Yaşamın asıl zor kısmı bu bölümde devreye girer. Çocuk yetiştirilme tarzına, yetiştirildiği ortama, anne ve babasına veya yaşamının bulunduğu kültüre göre şekillenir. Kur’anın ilk ayetinde bizlere belirttiği gibi okumayı, zâtını tanımamız için kutsal kitabın farklı yerlerinde bize bildirmiştir.

İnsanın tabiatında merak etme hissi bulunur. Merak, araştırma ve doğruya gitmemizde önemli bir etkidir. Çocuk nasıl ki, konuşmayı öğrendiğinden itibaren her şeyi merak eder ve öğrenirse, insanlar da yaratıcısını öğrenmelidir. Fakat çoğu zaman bu durumu insanlarda göremeyiz. Sorun belki de hayata bakış açımızdadır. “Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayatından lezzet alır”² derler. İnsanların hayatlarında aradıkları şeyler, onları beklemedikleri veya hiç ummadıkları noktalara sürükler ve tatsız bir yaşantının ortasında bırakıverir. Bu sebepten merakımızı doğru yönde kullanmak, güzel ufuklar açar.

¹ Tin Suresi, 1-5 Ayetler.

² Mektubat, 33. Mektup, s. 457.

İnsanda terbiye edilmesi gereken şey nedir? Terbiye etmemiz gereken şey gözümüz müdür yoksa elimiz mi? Belki temelde terbiye etmemiz gereken nefsimizdir. Çünkü nefsin terbiyesi, her şeyden güç ve temelde yer alan unsurdur. Maddi hırs, haset, kıskançlık gibi diğer tüm kötü hasletlerin temelinde nefis yatar. Bahsedildiği gibi insan, fitraten melek masumluğunda doğar fakat hayatta karşılaşacağı zorluklar günahlara ve kötü durumlara yöneltir. Dolayısıyla buradan hareketle insan, terbiyesi gerekli midir sorusuna kesin bir cevapla evet diyebiliriz.

Adım adım gidecek olursak, önce kişi terbiye olması gerektiğinin farkına varmışsa onu tedavi edecek ilaç olan terbiyeye nasıl ulaşabilir, böyle bir şey için nasıl bir yol izlenmelidir? Bu noktada kişiye insan olduğunu hatırlatacak, hayata neden geldiğini ve nereye gideceğini öğrenip yaşayabileceği yegane şey, maneviyattır. Yani İslama yakınlaşmak, odaklanmak ve yaşayışını şekillendirmek. İslam, insan hayatını tümüyle şekillendiren bir dindir. İslam'ı doğru yaşamış olsak, hayatımız, çevremiz olumlu bir akışta ilerler. Terbiye konusunda insan üzerinden toplum terbiyesi gerçekleşmiş olur. Herkes kendi evinin önünü temizlerse bütün sokak temiz olur. Bu yüzden kendi terbiyemiz üzerinden ilerlememiz halinde insanın aslı tabiatını sağlamış oluruz. Bir çiçekle bahar olmaz ama her bahar bir çiçekle başlar. Bu yüzden önce kendimizi ilimle, maneviyatla yetiştirip Kur'an'da bahsedilen insan profilinde yaşamımızı güzelleştirmemiz gerekir.